

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 12

Fylke: Hedmark

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Evangerdal

Emne: Gamal engkullkir

Bygdelag: Rellidal

Oppskr. av: Sverres Ropiv

Gard: Myrstad

(adresse):

G.nr. 93 Br.nr. 1

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):
fm Myrstad, f. 1872 på Høstfjell i Elvåne (Evangerdal) Kårmann.

Petr (Jensen) Myrstad, f. 1903: Evangerdal. Bondk.

SVAR

1. Det som ligg innanfor skigarden, heitv jordet.
Grasmarka der heite tøe eller tø-jordet.
Det som ein står utanfor skigarden, heitv
utslått. Det kan vera eng eller myr.
Tengene ligg alltid ved elv eller bekk.
Ordet skre er kjend på litteraturen, like-
ein ablegg (P.M. har god godbruksutdanning).
Den nemninga som kjem nærast opp til
skre og ablegg er venning (ei). Venning
tyder sjølve pløging, ~~for den nypløgte åkeren~~
gjort på grasmark, tilleis ~~sjølve~~ der det
året før har vore grasmark. Ein kan òg
seia at ein kan rett protest på venninga,
men mest nytta vert ordet dersom ein
sær i grasfri samann med grønfør. Ei
slit første års eng vert kalla fjorvenning.
sidan kan det verte kalla nyvenning.
Et ein står eit nytt stykke grasmark.
Da vert dette fjorvenning = nyvenning.
og den førre ^{kan} vert gammelvevenning.
Myrstad vart rydda i 1905 av J.M.
Den yngre steg i ryddingsarbeidet er å i gå
som teigar (ein tig): jordstykke med odling.

grøfter mellom. Disse teigane har namn. Den eldste heiter Gammelvanninga, dei andre heiter Midvanninga, Sørvanninga, Nyvenninga osv. P.M. som fortalde dette rekna med at desse namna ville gå ut dersom grøftene vart avlagd og ein ikkje med plogging og anna arbeid hadde fylgt dei gamle vanninggrensene lengre.

Det var ikkje anna namn enn tø-høg for grasset på jorden.

Utstøtten var enten enger eller myrer. Lengene låg enten ved elv eller bekk, ofte det det var god fløtfjord, dvs. jord som elva eller bekkene hadde lagt opp.

All slått vert gjort med langljà.

2. Kvist og laiv på utstøtt og jorden vart kasta i næraste kjerret.

3. J.M. vit ikkje noko sers, gammalt råd mot morevaksen innmark. P.M. kjennur bare plogging

Ukjent at ein sår grasfrø i sorden.

~~Frø~~ Grasfrø vart sådd i vanninga, enten heimavla oppsopt i løv eller etter ca 1900 kjøpt.

4 jorden vart grøfta.

Det har vore vanleg å gjørdle utstøtt med vatning. Myrstad var for 1905 utstøtt i nordfermindsundet. Heile jorden er ei stor ^(trakt i myr) slette. I nord, aust og sør er den avgrensa av skogen, i vest av ein grusbakke (ra). Purlag diagonalt over slette går ein bekk som bergt seg gjennom grusbakken i sørvestre hjørna. Ved å demme opp her kinnene dei stija

heile denne gryta inndr vaku. Restene eller dammen er emna i sjø. Dei sette vatnet på tidleg om våren og let det stå til like for slakten. Her stod altså vatnet stille, men elles var det vanlig å la det renna sicut over.

Fuger av dei veit for visst kva det var i vatnet som gjøddel. Dei kjennur ikkje ordet skogfrøe som er kjent i Trupil, men her ordet i formene frø = gjøddel, frøe = skum og ei frøgran = ei stor gran med som mange greiner.

5. Jodet vart gjøddel med vintergjøddel. På utslakten var det aldri anna gjødding enn vatning.

Det har vore slik så lenge J. M. Kan minnast.

Dei fleste gardane i Røvdal har hatt og har like åker, så det meste av gjøddel vart nytta på tø-jodet.

Sånevætt, som låg i Sænebingen heile vinteren, vart utgraven om våren, brann og nytta i åker, verleg ^{til} potetv.

Kan ikkje gi opp noko meil for kor sterket tø-jodet vart gjøddel.

6. Gjøddel grassmark heitte frø-ung som er identisk med tø-ung eller tø-jodet. (Her ser det ut til å vera blanding av tradisjonane. Røvdal har tidlegare hatt høigt Lyne og Øvre Røvdal til, Røverdalen herad vart skipa kring 1910. Ordet frø-ung og ordet frø i tydinga gjøddel er òg til å vera kome derifrå. Dei syvaste gardane i Røvdal, m. a. Husfloen, ligg ikkje langt frå grensa mot Trupil, Husfloen er graningard til Sengjoviken i Trupil. Frø, tø-jodet

er komne derpå. A.R.)

Hög på gjödsle mark heter frö-hög. Det är identiskt med to-hög.

(Fornene med frö- ses ut till i våra best kjennst av dei eldre A.R.)

7. Korkje J. M. eller P. M. kjennes til at huse med vilje har vorte plassert slik at det skulle siga fra dei ned på jodet. Men på alle gartar var det slikt sig, så det fenomenet er velkjent.

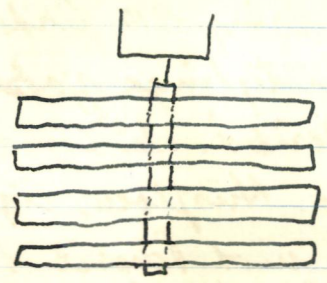
Sigst heitte bregg, ein.

Det vart itkje gjort nokso for at breggen skulle vorte spreidd.

Det var itkje nokso serleg namn på den delen av jodet som fekk breggen over seg.

Ukjent at akran vart lagt slik at det skulle siga fra dei og ned på to-jodet.

8. Gardet vart hi vanteleg gjödsle om varen. Mokka vart kjørt ut på sta og lagt i trauga som vart grovbrøidd. Det første J. M. kan minnast lesste dei og breidd med riken, trespad med skoring. Greipet kom like for 1890. Etter grovbreininga, kjøgrde dei med møkkeslo eller risslo. Møkkeslo var 3-4 stakkav, ca. 1.2 m. lange som var festa saman med ein is som gjekk tvert gjennom stakkav eller midten, slik.

Risslo var laga av bjørkekvist og tre

Rekke dei kjorde med sloen, ratta dei rimpoi
og kjorde ein gong til.

9. Dyra beitte ikkje jordet om våren, dei gjekk
i skogen til dei leiforde midt på sommaren.
Dei måtte då gjete for utslattene. Når dei kom
att frå sabra, var kom og poletr komu inn og
kyrne fekk då gå fritt.

Dei har aldri velt beiteplass av omkyne til
gjøddinga.

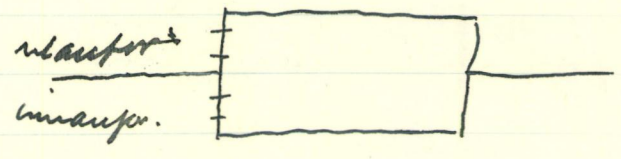
Det var ikkje nokon del av jordet som
krøtera ikkje fekk belta på om hausten.

Det var ikkje beiting på jordet om våren.
Om hausten gjekk krøtera fritt på jordet.

10. Det har i grunnen ikkje var nokk skif-
te i dette.

11. Krøterene vart tatt tidleg om våren. Dei
kalla det "gru rulle". Dei berøttte van-
leg rive.

12. Når kyrne gjekk på beite, ^{hinn} overnatta dei i
sommarsjøis. Det sto i skogarden, enten slik
at det var det inn frå utanga skogarden og
møkkeligg innanga eller som på Femund-
sundet 2 døyr.

Det var ikkje sommarsjøis ved utslatter.

Ukjent at nokon gard derkring har
fleire sommarsjøis. Gjøsla vart oftast spreidd

13-18 Ukjent. | om våren, var fin til overgjødning
fordi ho var så "frie" (mays).

19. Kve og trø (ei) tyder det same: ringjerd

oppdyrka jordstykke utaf skigarden, men ogsa
innbegging utaf fjosbo.

Sti kjent i samansettinga baktstø.

Den andre orde ukjente.

20. Den inngjorde slakemarka på sotra heite
salertrø (ei)

Det kann von salertrø så lenge J. M. min-
net.

Sersom ein deriken slakten, vert ogsa sotr.
Siva nytta, opast meir intensivt enn før.
Men dei som har sotrane sine langt minna,
lige dei bot, så det går tilbake med salerbruket
sotr under sitt. På nedlagde sotra vert ikkje
salertrø ^{brø} nytta til slakt.

Salertrøa vert gjødla med husdyrgjøddel på
sotra. Den vert kjørt ut på breidd på same
måten som heime.

21. Det er ikkje kjent anna husdyrgjøddel enn
husdyrgjøddel for kunstgjødla kom.